

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ant. Augustini Archiep. Tarracon. De Emendatione Gratiani Libri Duo

Agustín, Antonio

Dvisbvirgi ad Rhenvm ; Arnhemii, 1676

I. De Gratiani emendatione ex conciliis non editis

urn:nbn:de:hbz:466:1-10603

ANT. AUGUSTINI
ARCHIEP. TARRACONENSIS

De

EMENDATIONE
GRATIANI

Dialogorum

LIBER POSTERIOR.

DE GRATIANI EMENDATIONE
EX CONCILIIS NON EDITIS.

DIALOGUS PRIMUS.

Interlocutores

A. Antonius Augustinus. B. Francis-
ciscus Edoardus. C. Martinus
Augustinus Johannis Filius.

CUM ad te venirem, Ilerdæ apud
Vincentium fratrem consobrinum
meum commoratus, intellexi ab eo,
te cum Petro Galefio de Gratiani emendatione
aliquot diebus egisse ipso præsentem, cujus ser-
monis summam fuerat is scriptis complexus,
quam ab eo accepi. Sed agebat, cum aliquot
distinctiones percurrere cœpisset Galefius, clas-
sis

sis cujusdam nuntio interpellatum, Barcinonem profectum, ut in ea, si posset, in Italiam perveniret: ipsum autem Ilerdam paulo post rediisse ad studia intermissa. Ejus sermone incensus à te petere, & si pateris, flagitare cogor; ut me de ceteris Gratiani locis edoceas. Percommode autem accidit, ut cum hoc tibi desiderium meum vellem exponere, cum B. nostro rem communicaverim. Is mihi dixit, se Barcinonem ivisse, ut veteres quosdam conciliorum, & aliorum scriptorum libros describi tibi curaret, & alia quædam ad Gratiani emendationem maxime pertinentia. Itaque ambo accessimus, ut nos dignos arbitreres, quos vel reliquiis illius splendidi convivii, quod apparatus fuisse didicimus, satures. A. Ego vero vos non reliquiis saturare, ut dixisti; sed splendidiss. convivii accipere dignos arbitror. Hoc autem ipsum, quod cupis, melius hic B. noster præstare poterit: quippe qui acta ipsa selectorum illorum Patrum legit, qui Romæ Gratiano mendis expurgando præerant, & veteres illos libros descripsit, & diu, multumque est in hoc genere litterarum versatus. B. Negare non possum, me his delectari studiis, & te potissimum duce, cum magna mea voluptate, in conciliorum decretis, & Pontificum epistulis perlegendis dies, noctesque consumere. Ne-

que etiam recuso, quin quod sciam, poteroque, C. nostri desiderio satisfaciam. Te vero præfente id agi, utrique nostrum utilius, & gratius est. Sunt enim multa obscura & incerta, in quibus etiam illi selecti Romani hærent. sunt etiam variæ quædam lectiones, quæ collatione librorum veterum, aut collectorum acciderunt; in quibus, & in aliis permultis tuum nobis erit auxilium implorandum. A. Video, me non posse effugere, quod exoptatis; id eo libentius faciam, ut C. faveam, & quid à te petere debeat, admoneam. Obscura vero, & varia à Romanis relicta auditurus libenter sum; non quo sperem, me illa certa & aperta redditurum; sed ut ingenia hominum sunt, id ipsum dubitare, trepidare, & labi sæpe delectat. Et ut si quis aliquid medicamenti attulit, desperato jam, & morienti ægroto, voluptatem magnam capiat necesse est: sic qui jam deploratis mendosis locis scriptorum medicinam tulit; suavissimos capit laboris sui fructus. Sed age videamus, quid auxilii ex veteribus conciliis non editis Gratiano adferri potest? B. Qua ratione si quis quærat fontes singulorum capit. in editis conciliis, & conferat eorum verba, multum juvatur quod hæc ab illis manaverint; ita etiam in non editis eveniet. Sed illud pluribus notum est, & facilius sanari loca mendosa potuerunt;

hæc

hæc minus nota sunt, & paucis patuit aditus, ut ea cum Gratiano conferrent. Exemplum summam ex hoc libro, quem ad te adfero; cujus partem ad te Roma missum scio. Apud Gratianum caput hoc *Zachariae Papæ* adscribitur: ^a *Episcopi, presbyteri, diaconi secularibus indumentis non utantur &c.* Hoc in conciliis, aut epistulis editis Zachariæ non invenies: sed est in *concilio Romano Zachariæ capite tertio.* ¹ Sic *dist. xciii.* ^b *Anacleto, & Zachariæ* adscribuntur illa verba: *Juxta sanctorum patrum &c.* sed melius Anselmus refert, ex *concilio Zachariæ Papæ.* Est autem *caput iv.* illius concilii. A. Ego cum verba Gratiani cum Anselmi verbis contuliffem, inveni meliorem scripturam videri illam Anselmi,

^a 21. q. 4. c. 3. *Episcopi.* ^b *Dist. 93. c. 4. juxta.*

¹ In editione Gregoriana cap. 3. *Episcopi.* 21. q. 4. *inscriptio est.* Item Zacharias Papa in synodo Romana cap. 3. *In notis est.* Hæc synodus à Zacharia Papa habita extat in bibliotheca Vaticana, & Regiensi. Et in indice librorum est. Zachariæ decreta ex bibliotheca Ormaneti Episcopi Patavini, Synodus Romana ex Vaticana, Francica ex Dominicana supra Minervam. (In hoc libro A. Ant. Augustinum significat, B. Franciscum Edoardum, C. Martinum Augustinum Joannis filium.)

mi, quam vulgarem Gratiani. Scire cupio, an eam confirmet vetus hoc concilium. B. De illis fortasse verbis dicis: *Omnes Episcopi, qui hujus Apostolicae sedis ordinationi subjacent, & qui propinqui sunt.* In eo concilio: *subjacebunt, qui propinqui sunt;* scriptum est, *ET* voce omissa, *A. subjacent, qui propinqui sunt;* habet Anselmus apertius. Et ideo postea dicitur: *Qui vero de longinquo sunt, juxta chirographum suum impleant.* C. Estne hoc illud chirographum, cujus formula exstat sub titulo^a de jurejurando: *Ego N. &c.* A. Ea formula à Gregorio VII. concepta est, qui posterior fuit Zacharia. sed fortasse priores Pontifices simile sacramentum Episcopos suos præstare jubebant. C. Cur adjicitur in hoc capite, *qui hujus Apostolicae sedis ordinationi subjacent:* an sunt alii, qui non subjiciantur? A. Hodie nulli fere sunt: sed illis temporibus electi Episcopi à clero, à Metropolitanano confirmabantur, & ab eodem consecrabantur, aut eo consentiente ab aliis Episcopis: Metropolitanorum electio à Patriarcha confirmabatur, quibus pallium quoque dare permittit Innocentius III.^b in concilio generali cap. v. Ordinationi igitur, hoc est, consecrationi,

^a De jurejurand. c. 4. ego. Greg. IX. c. 20. de elect. in 1. collect. ^b c. 23. antiqua. de privil.

tionem, vel confirmationem sedis Apostolicæ illi non erant subiecti, qui ab inferioribus confirmabantur, & consecrabantur. B. Cur autem venire cogebantur in urbem quotannis omnes? An ad synodos quotannis habendas? A. Neque quotannis omnes venire cogebantur, sed aliqui: longius habitantes intra biennium, aut triennium veniebant; neque synodi causa solum, sed etiam ob lites, aut inter ipsos Episcopos sedandas, aut cum aliis clericis, vel laicis, & ut cum eorum consilio Pontifex Romanus difficiliora negotia explicaret, atque dirimeret. Sed ad Gratianum redeamus.² B. Zacharia Pape adscribit Gratianus verba illa posita causa xxvi. extrema: ^a *Si quis Kalendas Januarii ritu paganorum colere &c.* quæ ex decretis Zacharia cap. xi. Burchardus,^b & Ivo^c referunt. Magna cum varietate sunt hæc in Romano concilio Zacharia cap. ix. *Si quis Kalend. Januarias, & broma*

^a 26. q. 7. c. 14. si quis. ^b Burc. lib. 10. c. 16.
^c Ivo par. 11. c. 43. decret.

² De inscriptione cap. 4. *Fuxta dist. 93. dictum est in dial. 13. addit. 2. lib. 1. verbis hæc leguntur. Ordinationi subjacent, qui propinqui sunt. Cap. 4. Ego N. de jurejur. inscriptio est. Idem (Gregorius) Petro subdiacono. In marg. est, cap. 20. tit. de electione in 1. compil.*

bruma colere præsumpserit, aut mensas cum dapibus in domibus preparare, & per vicos, & plateas cantationes, & choros ducere, quod maxima iniquitas est coram Deo: anathema sit. A. In epistula quadam Bonifacii martyris ad Zachariam inveni conqueri illum, quod dicerent barbari, se vidisse Romæ juxta ecclesiam S. Petri Kal. Jan. paganor. consuetudine choros ducere per plateas, & acclamationes, & cantiones sacrilegas audivisse, & mensas illa die vel nocte dapibus onerare, & alia fieri. cui Zacharias rescribit, tam se, quam Gregorium Pontificem, cui successerat, qui à nobis Gregorius tertius appellatur, illa prohibuisse. C. Quid vox *bruma* significat? an pro bruma posita est? A. *Capitulum LXII. sextæ synodi repetitæ in Trullo brumalia prohibentur, quæ videntur esse à bruma dicta. Incidere autem bruma solebat Saturnalibus diebus, non longe à Kalendis Januariis. B. Tertullianus in libro de idololatria hoc confirmare videtur, cum de brumæ honorario, & de Kalend. Jan. & Saturnalium celebratione agit: Ambrosius tamen in epist. ad Galatas ad Jani cultum refert has Januarias Kalendas. Mensus vero, non menses, ut apud Ivonem est, scribendum esse, recte ex Bonifacii verbis colligitur.* 3
Sequi-

3 *Ante cap. 14. caus. 26. q. 7. in eod. libro*
60

Sequitur illud, quod *Macario Papæ* Gratianus,
^a *Zacharia* Burchardus, ^b & Ivo, ^c & liber Cæ-
 far-

^a *De consecr. d. 1. c. 56. nullus.* ^b *Burch. lib. 3. cap. 230. & 231.* ^c *Ivo par. 3. cap. 270. & 271. decret.*

hæc sunt. Unde Zacharias Papa in concilio Romano c. 9. Si quis Calendas Januarias, & brumam ritu paganor. colere, vel aliquid plus novi facere propter novum annum, aut mensas cum dapib. &c. *In marg. hæc sunt.* Polyc. ibidem. (*hoc est, l. 6. tit. 12.*) Burch. l. 10. c. 16. Ivo part. II. c. 43. *Et in notis.* Hoc est caput novum in concilio Romæ à Zacharia habito, quod asservatur in Vaticana bibliotheca: & inde nonnulla sunt emendata & addita. De hac autem superstitione Bonifacius legatus Germaniæ epistola 2. quæ est in tomis concilior. ad ipsum Zachariam multa scribit: cui Zacharias ultima epistola respondens mentionem hujus concilii videtur facere his verbis. Et quia per instigationem diaboli iterum pullulabant; à die, qua nos jussit divina clementia (quamquam immeriti existimamus) Apostoli vicem gerere; illico omnia hæc amputavimus. Idem prohibetur pluribus verbis in canonibus, qui sextæ synodo adscribuntur c. 62. Et multa in hujusmodi superstitionem scribit Tertullian, in libro
 de

farau gust, ^a adscribunt. Est autem in hoc ipso Romano concilio cap. XIII. & XIV. C. Hac de re inuenio in dialogis cum V. & G. ^b fieri mentionem, ut etiam de *Anacleti & Zachariae capite distinct.* XCIII. à te commemorato. B. Sunt quædam melius scripta in concilio, quam apud Gratianum, ut illud, *ab alio Episcopo, non ab aliquo.* Et post illa, usque in finem, additur: *quia scriptum est, ^c Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* ⁴ Alia exempla sumamus ex duabus Romanis synodis non editis *Eugenii secundi, & Leonis quarti.* Coniunguntur autem in veteri libro, quod magna ex parte eisd. verbis scripta sint. Nam si quis quærat, quid sibi velit hæc Gratiani inscriptio *causa XII.* ^d *Item*

Eugenius

^a *Ces. lib. 4. c. 48.* ^b *Dial. 4. lib. 1. & dial. 13.*
^c *Mat. 10. c.* ^d *12. q. 1. c. 3. necessaria.*

de Idololatria, & alii graves auctores. Vel aliquid plus novi facere propter novum annum] Hæc non sunt in codice istius concilii Vaticano.

⁴ *In dialogo quarto addit. 12. dictum est de inscriptione cap. 57. Romanis, de consecr. dist. 1. cuius initium Nullus Episcopus. Editum est, ab alio Episcopo. Et post vocem finem: hæc sunt. quia scriptum est [qui perseveraverit usque in finem: hic salvus erit.] Si quis vero &c. Et in marg. Mat. 10.*

Eugenius Papa, & Leo nonus. Necessaria etenim res &c. aut illa Anselmi, a Ex synodo Eugeni Papæ: quid respondeat, non habebit. Invenitur autem in hoc duplici concilio cap. VII. 5 At Leonis Papæ esse dicuntur illa verba: b Sine ornatu sacerdotali extra domos apparere nullo modo convenit: ea nullo modo in B. Leonis Papæ registro quisquam inveniet: sed hujus concilii sunt capita XII. A. Sumpsit Gratianus ab Anselmo, c sed Ivo, d & liber Cæsaraugust. e ex synodo Eugeni esse scribunt. Ivo autem solus plenius quædam retulit. B. Plura sunt in ipso concilio. 6

Z

Sic

a Ans. lib. 7. c. 5. b 21. q. 4. c. 4. sine. c Ans. lib. 7. cap. 103. d Ivo par. 13. c. 7. decret. e Cas. lib. 8. c. 25.

5 Cap. 3. Necessaria. 12. q. 1. in libro Romano inscriptio est. Item Eugenius Papa II. & Leo quartus c. 7. In marg. est. Ans. l. 7. c. 5. & l. 4. c. 2. Et in notis. Est cap. 7. concilii Romæ ab Eugenio II. primum habiti, & postea à Leone IV. innovati. Antea citabatur Leo nonus.

6 Hac inscriptio est in eod. libro cap. 4. Sine ornatu. 21. q. 4. Item Leo Papa IV. in synodo Romana c. 12. In marg. est. Ans. l. 7. c. 162. Ivo part. 13. c. 7. Post verbum patiantur addita sunt hæc. Sed ea solummodo, quæ per patres constituta videntur, observet. Contrarius &c.

Sic etiam Ivo ^a *caput xi.* hujus concilii refert, ut ex *synodo Eugeni Papæ* tempore Ludovici & Lotharii Augustorum habitæ, & liber Cæsaraugust. ^b ex *synodo Eugeni Papæ.* sed plenius est id caput in eodem concilio. *Caput xlii.* posuit Gratianus *caussa xiv.* ^c cum hac inscriptione: *Unde in synodo habita Roma ab Eugenio Papa statutum est.* Pro illis verbis, *tamen in ipsis secularibus negotiis &c.* scribendum: *tamen ipsi in secularibus negotiis pro testimonio, aut conficiendis instrumentis non rogentur.* C. Ante ea verba vox *credibilis*, est in concilio, *credibile* apud Gratianum. B. Ita est, ut dicitur, *7 Distinct. xxci.* ^d

^a Ivo par. II. c. 76. *decr.* ^b *Cæs. lib. 8. cap. 81.*
^c 14. q. 2. c. 2. ^d *Dist. 81. c. 7. sacerdos.*

7 Inscriptio cap. 2. sive posterioris 14. q. 2. in eodem libro hac est. Unde in *synodo habita Romæ ab Eugenio Papa II. statutum est. c. 13.* Quamquam sacerdotum testimonium *credibilis* habeatur; tamen ipsi in *secularibus negotiis pro testimonio, aut conficiendis instrumentis non rogentur &c.* *In margine est. Poly. l. 4. tit. 31. In notis.* Pro testimonio) Sic est emendatum ex conciliis Eugenii II. & Leonis IV. & Polycarpo. Antea enim legebatur, pro *conficiendis instrumentis ad testimonium non rogentur.* Et si autem] In conciliis ipsis, & Poly-
 carpo

caput VII. cujus initium, *Sacerdos, aut quisvis;* Eugenio Papa adscribitur: id in his *Eugenii Minoris, & Leonis IV. synodis* invenio *capite XIV.* & scribendum est; *in ordinem ecclesiasticum pro-
vectus, si in eo scelere inveniat, quo abjiciendus
existat.*⁸ In eadem *distinctio*^a caput adjectum à *Palea* cum hac inscriptione, *Ex decreto Euge-
nii Papa;* quod etiam apud *Anselmum*^b & *Bernardum Papiensem* refertur,^c hujus *concilii* est *cap. xv.* Varietas magna est, ut in notis tuis ad Papiensem, ex libro Veronensi à te relata est. A. Pergratum mihi est, quod fontem illius capituli indicaveris, ut etiam aliorum, quæ à te narrata sunt.⁹ B. *Caput XVI.* Gratianus^d

Z 2 refert,

^a *Ead. dist. c. 22. si quispiam.* ^b *Ans. lib. 8. c. 9.*
^c *c. 3. de cohab. cler. in 1. collect. & apud Greg. IX.*
^d *c. 2. e. tit. 12. q. 1. c. 27. nulli.*

carpo legitur, si enim eventæ causæ aliquid viderint, &c.

⁸ *Caput 7. distinct. 81. ita in eodem libro inscribitur.* Item *Eugenius Papa.* *Sacerdos, aut quisvis alius in ordine ecclesiastico pro-
vectus, si in eo scelere invenitur, quo abjiciendus comprobatur &c.* In *marginè est.* *Ans. l. 5. in princ.* (*Imperfecta hæc sunt.*)

⁹ *Ejusdem distinct. cap. 22. Si quispiam sacerdotum, in eodem libro hæc habet inscriptionem.* [Ex decreto

decreto

refert, ut ex *synodo habita Romæ ab Eugenio Papa.* melius est in libro *Cæsaraugust.* ^a *In concilio primo Eugenii Papæ cum Episcopis LXXII. & Leonis IV. cum Episcopis LXVI.* A. Si addidisset, cuius Eugenii id concilium esset, nihil desiderari aptius posset. Cupio tamen scire abs te, num conveniat in Episcoporum numero? B. In Leonis *synodo* nulla differentia est, in Eugenii tamen x. Episcopi plures in *Cæsaraugust.* sunt, quam in veteri libro ejus concilii. A. In verbis
quam

^a *Cæs. lib. 7. cap. 61.*

decreto Eugenii Papæ] *Palea. In margine hæc sunt. Polyc. l. 4. tit. 31. ex Lucio. Anl. l. 8. c. 9. ex pænit. Romano (pro Romano.) In notis. Ex decreto] Hic canon in concilio Romano primum ab Eugenio secundo editus, & postea à Leone quarto etiam in concilio fuit repetitus, & citatur in decretalibus tit. de cohabit. cleric... (deest, &) mul. Et in plerisque vetustis exemplaribus est sine nomine. Admonitionem] In eod. canone sequitur, Metropolitanus, vel alterius Episcopi, aut ejus, cui subiacere videatur.) desideratur numerus canonis Romani; hoc est, c. 15.) Inscriptio cap. 2. de cohabit. cleric. est. Ex decreto Eugenii Papæ. Si quisquam sacerdotum &c. In margine est. Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.*

quænam varietas est? B. Quod apud Gratianum est, *res mobiles, aut immobiles*; in eo concilio est, *res mobiles*: in libro Thomasio Gratiani, *res immobiles*: in Cæsaraugustano sola vox *res*, invenitur. A. Nihil mutandum censeo. B. In extremo capite, *coartatus existat*, est in concilio: *coartatus existat*, habet Gratianus: *coërceatur*, liber Cæsaraugustanus. A. Scriptura concilii recipienda est. ¹⁰ B. *Caput XIIIX. Leoni Papæ* adscribit Gratianus ^a *distinct. LXXII.* ut Anselm. ^b *Eugenio Papæ* liber Cæsaraugust. ^c Pro illis, *nisi ab ipso postulatus*; scribendum est, *nisi ab alio postulatus*: ut in his tribus libris est, quamvis Anselmus habeat, *postuletur*, pro *postulatus*. Pars ejusdem capituli omissa est, qua cavebatur, ut dimissoriæ litteræ universalis Pontificis, aut Imperialis, vel Metropolitanæ bulla roborentur. C. An etiam Metropolitanæ bulla utebantur? A. Sigillum arbitror significari. Sed & Venetorum Dux bulla utitur plum-

Z 3

bea

^a *Dist. 71. c. 1.* ^b *Anf. lib. 6. c. 122.* ^c *Cæsar. lib. 4. c. 87.*

¹⁰ *Quod ad caput 27. attinet, 12. q. 1. Ejus in eod. libro Romano inscriptio est. Item ex synodo habita Romæ ab Eugenio Papa II. c. 16. Nulli Episcoporum. liceat res mobiles, aut immobiles &c. In fine est, coartatus existat.*

bea in quibusdam litteris. Et Græci Imperatores χρυσόβελλον appellabant^a litteras eorum aurea bulla exornatas. Cetera poterunt alio die conferri. Nostis enim occupationes meas. B. Ita fiat. ¹¹

De eadem Re ex eodem Concilio Eugenio, & Leonis.

DIALOGUS SECUNDUS.

B Cum à te heri discessimus, petebat C. à me, cur *bullas* existimarem dictas Pontificias litteras. Dixi ab illo sigillo, quod in singulis pendere solet. Sed cur sigillum id bulla diceretur, à te petendum esse. A. Nonne meministis bullam dici Romanis, quam pueri supra togam prætextam ferrent è collo pendentem, quod cordis, sive lunæ speciem obtineret, sive à Græca voce βελή, quæ consilium signifi-

^a *Vid. Balsamo ad Photium, cum scholiis.*

¹¹ *Distinct. 72. cap. 1. hæc in eodem libro inscriptio est. Unde Leo Papa ait. Episcopus subiecto sibi sacerdoti, vel alii clerico, nisi ab ipso postulatus &c. In margine est. Ans. l. 6. c. 122. (imperfecta hæc sunt. Vide lib. 1. dial. 16. add. 3. in fine.)*